

Konkurences likuma grozījumi: Vai mērķis attaisno līdzekļus?

Dace Silava-Tomsone,

Zvērinātu advokātu biroja *Raidla Lejiņš & Norcous* zvērināta advokāte, partnere, ES un konkurences tiesību prakses grupas vadītāja

Kopš Latvija iekļuvusi krīzes mutulī, gandrīz katra diena nes pārsteigumus visdažādākajās jomās jaunu likumu un likumu grozījumu veidā. Daudzas no šīm izmaiņām raksturo kopīga īpatnība: tiek identificēta problēma, formulēts likuma vēlamais mērķis un jaunieveduma virzītājs uz mērķi dodas pa «vistaisnāko ceļu», neveicot dziļāku analīzi un ilgi nedomājot par līdzekļu izvēli.

Saeimas Tautsaimniecības, agrārās, vides un reģionālās politikas komisija izskatīšanai steidzamības kārtībā Saeimā iesniegusi grozījumus Konkurences likumā. Tie paredz paplašināt aizliegumus, kas attiecināmi uz dominējošā stāvoklī mazumtirdzniecībā (DSM) esošajiem mazumtirgotājiem. Projekta anotācijā lasāms, ka tiek plānots likumā sniegto netaisnīgo un nepamatoto noteikumu uzskaitījumu padarīt neizsmelšu jeb turpmāk DSM esošajiem mazumtirgotājiem vienkārši būs aizliegts rīkoties «netaisnīgi un nepamatoti».

Kaut gan noteikumi par DSM un tā ļaunprātīgu izmantošanu ir ietverti Konkurences likumā, šķiet, ka diskusijas par tiem, kā arī mēģinājumi tos piemērot un «uzlabot» jau labu laiku ir atstājuši konkurences tiesību ietvarus. Jau DSM koncepcijas sākotnējās ieviešanas laikā radās milzums jautājumu par to, cik pārdomāti ir šie noteikumi un kā tie veicinās konkurenci un patērētāju labklājību.

Lasot nupat piedāvātos grozījumus, atkal rodas jauni jautājumi. Piemēram, kādēļ tiek uzskatīts, ka ir nepieciešams novērst «nesamērīgas atšķirības» mazumtirgotāju līgumos ar dažādiem piegādātājiem, nosakot, ka nepamatoti atšķirīgu noteikumu piemērošana ekvivalentos darījumos ir DSM ļaunprātīga izmantošana, par ko draud būtisks sods. Kā zināms, tirgus dalībnieku sacensība par spēju piedāvāt labāku cenu, samaksas un piegādes termiņus, kā arī citus noteikumus, ir konkurences dzinējspēks. Pieņemsim, ka jaunie noteikumi nodrošinās preču iepirkšanu no visiem piegādātājiem saskaņā ar vairāk vai mazāk «vienādiem» noteikumiem. Kā tas veicinās konkurenci starp piegādātājiem un zemākas cenas patērētājam? Ekonomiskā loģika saka, ka prasība noteikt visiem vienādus noteikumus drīzāk novestu pie vienādi «neizdevīgiem», nevis vienādi «izdevīgiem» noteikumiem, kā arī veicinātu saskaņotas darbības starp piegādātājiem, kuriem vairs nebūtu jāraizējas par konkurentu darbībām.

Vai apstākļos, kad Konkurences padome būs pārvērtusies par regulatoru, kas lemj, kādi noteikumi ir «taisnīgi un pamatoti», un nodrošina, lai tie būtu visiem «vienādi», vēl būs vieta konkurencei starp mazumtirgotājiem un konkurencei starp piegādātājiem? Par ko un kāpēc sacensties pie regulētiem darbības parametriem?

Jāatgādina, ka DSM nav klasiskais dominējošais stāvoklis, kur, piemēram, aizliegumam piemērot nepamatoti atšķirīgus noteikumus piemīt ekonomiska loģika, jo dominējošam tirgus dalībniekam ir tāda vieta tirgū, kas citiem tirgus dalībniekiem faktiski liedz alternatīvas darījumu slēgšanai, un nepastāv efektīva konkurence starp, piemēram, vairākiem mazumtirgotājiem. DSM gadījumā tirgus situācija ir pavisam cita, un prasībai nepiemērot nepamatoti atšķirīgus noteikumus sekas būtu radikāli atšķirīgas. Kā atzinusi pati Konkurences padome, DSM regulējums tika ieviests tieši tāpēc, ka Latvijā neviens mazumtirgotājs neatrodas parastajā dominējošajā stāvoklī.

Ironiski, ka Saeimas interneta mājas lapā atrodamā informācija par Tautsaimniecības komisijas darbu pie Konkurences likuma grozījumiem atsaucas uz pagājušogad noteikto aizliegumu tirgotājiem izmantot «dominējošo stāvokli» un norāda uz nepieciešamību uzlabot konkurences uzraugu iespējas vērsties pret mazumtirgotājiem, kas ļaunprātīgi izmanto «dominējošo stāvokli». Šķiet, ka komisija pati nezina, ar ko

atšķiras citviet pasaulē saprastais «dominējošais stāvoklis» no tikai Latvijā ieviestā «dominējošā stāvokļa mazumtirdzniecībā».

Tomēr vēl krietni vairāk pārsteidz likumprojektā pēdējā brīdī ieviestais priekšlikums - «Par dominējošā stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu mazumtirdzniecībā uzskatāma arī netaisnīgu pārdošanas cenu noteikšana vai piemērošana mazumtirdzniecībā.»

Diemžēl šim priekšlikumam nav anotācijas, kas paskaidrotu tā saturu. Tekstu vairākkārt pārlasot, neizdodas izlasīt neko citu, kā vien to, ka tiek plānots regulēt DSM esošu mazumtirgotāju noteiktās cenas veikalu plauktos, jo par «pārdošanas cenu taisnīgumu mazumtirdzniecībā» nav iespējams runāt, nenosakot, kādam jābūt uzcenojumam, un tādejādi cenas faktiski regulējot ar administratīviem līdzekļiem.

Nav skaidrs, kā DSM noteikumi, kuru pasludinātais mērķis ir aizsargāt piegādātājus pret mazumtirgotāju patvaļu, pārvērtušies par pārdošanas cenu regulējumu. Vai plāni regulēt atsevišķu mazumtirgotāju cenas patiešām varētu atbilst ES iekšējā tirgus regulējumam, konkurences tiesībām, samērīguma un diskriminācijas aizlieguma principam, Latvijas starptautiskajām investīciju aizsardzības saistībām, patērētāju interesēm utt.?

Izvirzot jebkādus mērķus, jāvērtē līdzekļi, ar kādiem tie sasniedzami. Administratīva iejaukšanās brīvā tirgus darbībā ir ļoti bīstama. Pirmkārt, tā var nozīmēt augstākas cenas patērētājiem. Otrkārt, īpaša «saudzības» režīma nodrošināšana Latvijas ražotājiem var nozīmēt tālāku to konkurētspējas mazināšanos pasaules tirgū, kas visvairāk būs jūtama tikai ilgtermiņā. Varbūt šodien no likuma grozījumiem šo to iegūtu daži vietējie ražotāji, bet ilgtermiņā zaudētu mēs visi.